HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אמר ליה רב כהנא [א]אילו הדר קני מי לא שקלא וכיון דאילו הדר קני שקלא [ב]השתא נמי שקלא ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא חד דיקלא אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה חד דיקלא נמי לית לה אלא [ג]מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי אמר רב הונא [ד]שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה רב נחמן א) גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה דהא שמעתיך כר' יוחנן בן ברוקה הוא דאזלא דלמא כי הא קאמרת דההוא דהוה קא שכיב ואמרו ליה נכסיה למאן דלמא לפלניא ואמר להו אלא למאן ואמרת לן עלה אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה [ה]אין הכי (א) קאמינא למאי הלכתא סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו נזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו נזונית מנכסיו אמר ליה רבא [ו]מיגרע גרעא השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו נזונית מנכסיו ב) במתנה דרבנן לא כל שכן אלא אמר רבא ג) [ז]כדשלח רב אחא בר רב עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין (ב) לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק

ההוא

א"ל רב כהנא אילו. קנה נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיה הא ודאי אית לה דנהי דמחלה שעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהן חוב כתובתה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב ודעתיד אנא למיקני שנכסים העתידין לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או ממורישיו אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן אית לה דמה לי אותן נכסים עצמן מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות וכן הלכה: **ההוא דפלגינהו.** כל נכסיו חילק לבניו ולאשתו ובצוואת שכיב מרע דהיינו עשאה שותף בין הבנים אלא ששייר דקל אחד שלא פירש למי: **סבר רבינא למימר לית לה.** ממותר כתובה אלא ההוא דיקלא דהא אי לא שייר דיקלא אבדה כתובתה מן הבנים שמחלה להם שעבודה משום דנעשית שותף ביניהן והשתא נמי זכו הבנים והיא תטרוף את הדקל: **א"ל רב יימר לרבינא אי לית לה.** כתובתה מחלק הבנים משום דידעה דלית ליה נכסים אחריני ומחלה להו בשביל שעשאה שותף ביניהם א"ה דיקלא נמי לית לה דהא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו ליורשיו דכל כתובתה מחלה מהני נכסים דאית ליה משום דעשאה שותף דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק לבנים ומה לי מן אותו דקל שלא חלק אלא מאי אית לן למימר מאיזה טעם נחתא אדקל לטרוף ממנו היינו משום דלא מחלה כתובתה שהרי הניח לה מקום קלט לגבות הימנו כגון האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו ומגו דנחתא אדקל נחתא נמי אחלק הבנים דהאי דשתקה ולא ערערה היינו לפי שהיה מניח לה הדקל וסברה למה אערער עכשיו עד שישומו ב"ד את הדקל ואטרפנו והדר אערער על הבנים ואטרוף מהן המותר דלא הויא שתיקה דידה מחילה אלא היכא דמחלק כל הנכסים ולא שביק לה מידי דמשום האי טעמא מספקא לן לעיל (דף קלב:) גבי בריא דדלמא כיון דאיכא למימר הדר קני סברה למה אערער עכשיו עד אשר אראה אם אמצא מקום לגבות מצד אחר וכיון דמשום הכי שתקה לא הויא שתיקותה הודאה אלא תלויה ועומדת אם תערער על אלו אם לאו וה"נ כיון דשבק לה מידי למיטרף להכי שתקה ואח"כ תצעוק על המותר. והשתא שמעינן מהכא דשכיב מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו בפני אשתו וגם לה נתן קרקע כל שהוא ושתקה ולא ערערה והוא הדין אם כתב כל נכסיו לאחרים בפניה ולה כתב קרקע כל שהוא קנו שהרי מחלה להן שעבודה ולא תטרוף מהן כרב נחמן דאמר [קלב:] הואיל ועשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה דבעשאה שותף תליא מילתא ל"ש עם בניו ול"ש עם אחרים. והנ"מ כשחלק כל נכסיו לאשתו וליורשיו אבל שייר אפילו דקל אחד דהיינו קרקע כל שהוא שלא פירש למי מגו דהדרא אדיקלא הדרא ונחתא למגבי מכולהו נכסי ולא מחלה מידי. ודוקא בשכתב לה קרקע כל שהוא אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע לא מקריא שותף בין הבנים ולא מחלה מידי ונחתא אכולהו נכסי כדאמר רב נחמן [שם] מטלטלי לא קאמרי'. וה"מ דאבדה כתובתה מהנהו נכסי שכתב לבניו אבל אי הדר בתר הכי וקני נכסי אחריני ואפי' מהנהו נכסי עצמן שחלק לבניו כגון שמת אחד מבניו בחייו הדרא וגביא מינייהו מותר כתובתה שכך כתב לה דעתיד אנא למיקני. ודוקא שכיב מרע כדאמרן לעיל אבל בריא שחלק נכסיו לבניו וכתב גם לה קרקע כל שהוא הא איבעיא ליה לרבא [שם] אי מחלה להו שעבודה שעל אותן נכסים אם לאו ואוקימנא בתיקו והלכך כיון דמספקא לן אמרינן המוציא מחבירו דהיינו אשה עליה להביא הראיה דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס ומיהו אי הדר קני אית לה: **אמר רב הונא שכיב מרע** (ג) **שאמר כו'.** משום דאליבא דר' יוחנן בן ברוקה מיירי כדלקמן נקיט שכיב מרע דהא בבריא מיבעיא לן לעיל [קל.] אי איירי ביה ר' יוחנן בן ברוקה אי לא: **שכתב כל נכסיו.** סתם ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה אלא סתמא נכסיי לפלוני: **רואין אם.** אותו מקבל מתנה ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים נוטלן בתורת ירושה כר' יוחנן בן ברוקה [לעיל קל.] דכיון דראוי ליורשו מסתמא להורישו לו נתכוין הואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי ירושה א"צ לפרש דממילא קא ירית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא: **ואם לאו.** דאינו ראוי לירש בעל כרחך נכסיי נתונין לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה איכוין ולא לירושה ולכך נוטלן משום מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה: **גנבא גנובי למה לך.** לסתום דבריך ולמימר רואין כו': **אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקה.** דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ולפיכך אתה אומר רואין אם ראוי ליורשו כו' אימא בהדיא דהלכתא כוותיה ולא תסתיר דבריך לומר כר' יוחנן בן ברוקה בענין שלא יבינו בני אדם: **דלמא כי הא אמרת.** כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא שמא אתה לא לכך נתכוונת לומר דבריך בסתם ולהשמיענו כר' יוחנן אלא עובדא הכי הוה בסתם כדמפרש ואזיל ועיקר דבריך באת להשמיענו חילוק בין נטילה משום מתנה לנטילה משום ירושה כדמפרש ואזיל ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כר' יוחנן ומיהו עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה דא"כ היה לך לומר בפירוש הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: **דהוה קא שכיב.** היה נפטר לבית עולמו: **אלא למאן.** כלומר מאן קא שקיל נכסיי אלא הוא והוי כמאן דא"ל נכסיי לך והיינו שכתב דקאמרת דמה לי כתב מה לי אמר: **ואמרת לן עלה.** דמכל מקום שקיל מיהו אם קרובו וראוי ליורשו הוי ירושה ואי לאו הוי מתנה דהאלא למאן וכן נכסיי לך שתי לשונות משמע כשהוא יורש משמע לשון ירושה וכשאין ראוי לירש הוי לשון מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה למאי אתא לאשמועינן: **אין ה"נ קאמינא.** על הכותב נכסיו סתם באתי להורות דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה: **סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא.** לפרושי למאי נפקא מינה ומה בא רב הונא ללמדנו אם ראוי ליורשו להכי אמר רב הונא דהוי לשון ירושה שתהא אלמנתו של מת ניזונת מנכסיו שהוריש לזה כדתנן (כתובות דף נד:) אלמנה ניזונת מנכסי יתומים כלומר יורשין: **ואם לאו.** נוטלן משום מתנה ושוב אין אלמנתו ניזונת מהן כדתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה ואין יכולין לקוחות להזהר ודין מתנה ודין מכר הוו משועבדים: **א"ל רבא.** וכי בשביל שנתנו במתנת שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן שהרי אין מתנה לאחר מיתה אלא תקנת חכמים היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שלא תטרף דעתו עליו: **מיגרע גרעה.** בתמיה וכי הורע כחה של אלמנתו בכך השתא בירושה דאורייתא דאלימא כח יורש אם ראוי ליורשו שהתורה זיכתה לו כדכתיב [דברים כא] ביום הנחילו את בניו אפ"ה אמרינן אלמנה ניזונת מנכסי היורש: **מתנה דרבנן.** כי הך מתנת שכ"מ שאין בה קנין אלא מדרבנן כדפרישית לא כ"ש דניזונת מהן ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה. ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן [גיטין שם] דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי ה"מ מתנה גמורה בקנין או מכר אבל מתנת שכ"מ אלמנתו ניזונת מנכסי מקבל מתנה וה"ה לבנות: **אלא אמר רבא.** להכי נפקא מינה בין מתנה לירושה: **כדשלח רב אחא כו'.** שאם אמר האי שכ"מ ואלא למאן ואחריו לפלוני רואין אם היה ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קאמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וגם אפי' אם פירש אני מורישך ע"מ שיטול האי שני אחריך הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל: ד) **דהא ירושה אין לה הפסק.** אלא ממשמשת עד ראובן כדנפקא לן מקראי בפירקין (דף קטו:): **לדברי ר' יוחנן כו'.** לעיל (ד) בשמעתין פרישית לה: **והא אפסקה.** דעל תנאי שיטול שני אחריו הוריש לראשון: **ורחמנא אמר אין לה הפסק.** והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מעשה מעשה והתנאי בטל. והכי הלכתא כדשלח רב אחא דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה:

ההוא

מסורת הש"ס

א) [יבמות לא. כתובות יט.], ב) [עי' תוס' כתובות מט: ד"ה הוא ואתון], ג) לעיל קכט:, ד) [צ"ל אחר ד"ה לדברי],

הגהות הב"ח

(א) גמרא הכי נמי קאמינא: (ב) שם שאין זה לשון מתנה: (ג) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא שכיב מרע כו' כצ"ל ותיבת שאמר נמחק: (ד) ד"ה לדברי ר' יוחנן כו' לעיל. נ"ב דף קכ"ט ע"ב:

מוסף רש"י

גנבי גנובי למה לך. מתגנב אתה לומר דבריך בלשון שלא נחלקו בו היחיד והמרובים כדי שלא יבטלו את דבריך דאמרת כיחידאה (כתובות יט.). **אימא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה.** ולא תנקוט לה כמילתא באנפא נפשה (שם). **לדברי ר' יוחנן בן ברוקה.** דס"ל דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו, אם אמר לאחד מהם נכסי לך, כדמפרש לקמיה, וראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה, אין לשני במקום הראשון או יורשי ראשון כלום, שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון, אלא מסתמא ללשון ירושה איכוין הנותן במאי דאמר נכסיי לך, הואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו, וכיון דירושה הויא להאי ראשון אינו יכול להפסיקה, דאין ירושה לחצאין, ודוקא לר' יוחנן בן ברוקא, אבל לרבנן כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל, ודאי מאי דאמר נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפסיקה וקנה שלישי (לעיל קכט:).

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף א וסי' קז סעיף ג:

קטז ג מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע שם סי' קו סעיף ב:

קיז ד ה מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה הלכה ה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ו:

קיח ו מיי' פי"ט מהל' אישות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף כ וטוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף א:

קיט ז מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף א:

רבינו גרשום

את בתו: כיון דאילו הדר קנה לאחר שכתב לה ההוא תילתא בכתובתה אית לה שטר כתובה ה"נ כשירש בתו אית לה ההוא תילתא נמי לאחר מותו: שייר לעצמו חד דקלא וסבר רבינא למימר לית לה. ליטול כתובתה אלא מאותו דקל: אי לית לה. מחמת כתובה משאר נכסים שהניח לבניו. באותו דקל ששייר נמי לית לה משום כתובה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על ההיא פלגא נכסים דיהיב לה בעלה עם בניה: אלא מגו כו': רואין אם ראוי ליורשו. כגון אחיו: נוטל משום ירושה ואם לאו נוטל משום מתנה. דרבותה קמ"ל דחזיין בין במתנה בין בירושה: דשמעתיך כר' יוחנן בן ברוקה אזלא. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: אמרו ליה נכסיה [לפלניא] אלא למאן. כלומר אם לא אתנה לזה למי אתנה שלא היה לו בנים: אין הכי קאמינא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר בשלא היו לו בנים ואמרו ליה נכסי למאן ולא כר' יוחנן בן ברוקה דאיהו אמר אפי' במקום בת או בן: אם ראוי ליורשו זה שנכתבו לו: אלמנתו. של כותב: ניזונת מנכסיו. כשם שהאלמנה ניזונית משאר יורשין גמורין ואם לאו אינה ניזונית משום דמחמת מתנה קיבלה: אמר ליה מגרע גרעה. אלמנה זו שאינה ניזונית במקום מתנה כבמקום ירושה: השתא בירושה דאורייתא. היכא דבנים יורשין אביהן שקלה מזוני. מתנה דרבנן היא מתנת שכיב מרע דיהיב לאחריני לא אשכחן מדאוריית' דרבנן תקנוה כדי שלא תטרף דעתו עליו א) או אינו יכול לעשות חפצי כל שכן דאית לה מזוני: אלא אמר רבא. הא דקאמר רב הונא לעיל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם ראוין לירש כו' כי ראויין האי גוונא קאמר כדשלח רב אחא בר בר חנא לעיל אם ראשון ראוי ליורשו הוא נוטלו משום ירושה ואין לשני כלום דלא חשבי' מתנה עיקר דיהב לה כל ימי חייו אלא ירושה שהן ראויין לו עיקר וירושה אין לה הפסק מזרעו לעולם: והא אפסקה. להיכא דאמר ואחריך לפלוני אפסקה מראשון: אמר ליה. לאו כל כמיניה והאי אמר הכי סבר יש לה הפסק ולא היא:

א) אולי צ"ל דיאמר איני יכול לעשות חפצי